

Criminaliteit en etniciteit

Ook als gecontroleerd wordt voor sociaal-economische omstandigheden, blijkt er een sterk verband te bestaan tussen het aantal allochtonen – met name Marokkanen – per gemeente en criminaliteit.

L. Borghans en B. ter Weel*

Uit internationaal onderzoek komt naar voren dat sociaal-economische omstandigheden een belangrijke determinant van criminaliteit zijn. In Nederland wordt criminaliteit echter vaak in verband gebracht met allochtonen. Het is daarom de vraag of deze associatie slechts gebaseerd is op enkele incidenten. In dit artikel wordt geanalyseerd in hoeverre criminaliteit verklaard kan worden uit de sociaal-economische omstandigheden en de etnische samenstelling van gemeenten.

Economisch perspectief

Vanuit een economisch perspectief kan crimineel gedrag worden beschouwd als een afweging van kosten en baten. Men zal zich eerder met illegale activiteiten bezighouden wanneer er minder mogelijkheden zijn op de reguliere arbeidsmarkt geld te verdienen. Onderzoek in met name de Verenigde Staten suggereert dat sociaal-economische omstandigheden, zoals werkloosheid en lage inkomens, een duidelijke samenhang vertonen met criminaliteit¹. Aan de kostenkant van deze eco-

Tabel 1. Samenhang tussen brommer- en autodiefstal en kenmerken per gemeente

variabelen, in procenten (tenzij anders vermeld)	diefstal van brommers en snorfietsen ^a		autodiefstal ^a			
Marokkanen	0,095**	-0,140**	-0,155**	0,299**	0,235**	0,216**
Surinamers en Antillianen	-0,236**	0,015	0,025	-0,134**	-0,049	-0,026
Turken	-0,002	-0,017	-0,049	0,098**	0,063**	0,043
overige allochtonen	0,546**	-0,138	-0,194*	0,346**	0,212**	0,199**
immigranten		16,470	37,521*		-85,977*	-75,321**
eenpersoonshuishoudens		0,090**	0,051**		0,083**	0,049**
personen uit eenoudergezin		1,745	1,212		1,970	1,326
aantal inwoners per km ²		0,038**	0,041**		-0,018**	-0,017**
personen met laag inkomen		-0,525	1,709		-3,531	-1,473
personen met hoog inkomen		0,014	-0,133		-0,242	-0,364
werklozen		-3,193	0,799		2,014	2,406
aantal winkelenden per inwoner			39,668**			43,696**
aantal recreërenden per inwoner			-1,518			11,133**
aantal werkenden per inwoner			5,043**			4,785**
aantal scholieren per inwoner			12,380			-5,758

a. De regressies zijn gewogen met het aantal inwoners per gemeente.

** Significant op een 95 procentniveau. * Significant op een 90 procentniveau.

nomische afweging staan echter ook de negatieve consequenties van crimineel gedrag. Het gaat hierbij niet alleen om straffen die justitie oplegt, maar ook om de gevolgen voor de positie binnen de groep waartoe men behoort. Criminaliteit is opvallend sterk geconcentreerd in groepen waarbinnen sociale normen, die een rem zouden moeten vormen op illegale activiteiten, minder sterk aanwezig zijn².

Voorbeelden

Het doel van dit artikel is om op systematische wijze te analyseren in hoeverre criminaliteit in Nederland verklaard kan worden uit sociaal-economische omstandigheden, zoals inkomen en werkloosheid. Ook wordt gekeken in hoeverre criminaliteit samenhangt met groepskenmerken, zoals woonsituatie, leeftijd en etniciteit. Omdat op individueel niveau geen informatie beschikbaar is over de sociaal-economische positie van mensen en hun eventuele criminele gedrag, maken we een vergelijking op gemeentenniveau. We kijken voor 28 vormen van criminaliteit of bepaalde gemeentekennmerken samenhangen met de frequentie

waarmee criminaliteit wordt gemeld bij de politie. Het tekstkader op pagina 549 geeft een overzicht van de data en de toegepaste methode.

Bij wijze van voorbeeld gaan we in op twee soorten criminaliteit: brommer- en autodiefstal. Uitgebreide bespreking van andere vormen van criminaliteit zou teveel ruimte beslaan, maar deze worden wel in tabel 2 gepresenteerd en verderop kort besproken.

Brommerdiefstal

Wanneer gekeken wordt naar de relatie tussen de diefstal van brommers en snorfietsen en het aantal allochtonen per gemeente ontstaat de indruk dat deze vorm van criminaliteit veel voorkomt in gemeenten waar veel Marokkanen en overige allochtonen wonen (eerste kolom tabel 1). Het aantal Surinamers en Antillianen in een gemeente hangt negatief samen met bromfietsdiefstal. Als echter een aantal kenmer-

* Borghans is werkzaam bij het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt aan de Universiteit Maastricht. Ter Weel is aan dezelfde universiteit werkzaam bij het Maastricht Economic Research Institute on Innovation and Technology. l.borghans@roa.unimaas.nl

1. Zie onder andere R.B. Freeman, Why do so many young American men commit crimes and what might we do about it?, *Journal of Economic Perspectives*, 1996, blz. 25-42.
2. Zie bijvoorbeeld E.L. Glaeser, B. Sacerdote en J. Scheinkman, Crime and social interactions, *Quarterly Journal of Economics*, 1995, blz. 507-548.

ken van de sociaal-economische omstandigheden in een gemeente in de analyse worden betrokken, blijkt het verband tussen brommerdiefstal en overige allochtonen te verdwijnen (tweede kolom tabel 1). De relatie tussen brommerdiefstal en het aantal Marokkanen is zelfs significant negatief. Het percentage eenpersoonshuishoudens en de bevolkingsdichtheid van een gemeente zijn nu de belangrijkste determinanten van brommerdiefstal. In dichtbevolkte gemeenten wonen relatief veel Marokkanen en overige allochtonen. Zonder voor deze omstandigheden te controleren kan ten onrechte een relatie tussen etniciteit en criminaliteit worden gelegd. In de derde kolom wordt tevens rekening gehouden met de mobiliteit van mensen tussen gemeenten. Gemeenten waar veel mensen winkelen of werken – en waar dus meer brommers geparkeerd staan – blijken vaker met brommerdiefstal geconfronteerd te worden. Toevoeging van deze variabelen verandert verder overigens weinig aan de conclusie dat brommerdiefstal vooral voorkomt in gemeenten met een hoge bevolkingsdichtheid en veel eenpersoonshuishoudens.

Autodiefstal

Niet bij alle vormen van criminaliteit blijkt de samenhang tussen criminaliteit en het percentage allochtonen in een gemeente te verdwijnen wanneer sociaal-economische omstandigheden in de analyse worden betrokken. Het aantal autodiefstallen per gemeente neemt toe naarmate meer Marokkanen, Turken en overige allochtonen in een gemeente wonen (vierde kolom tabel 1). Wanneer voor andere omstandigheden wordt gecontroleerd, blijkt dat autodiefstal ook meer voorkomt indien in een gemeente meer mensen winkelen, recreëren of werken.

Na toevoeging van deze controlevariabelen blijft de relatie tussen autodiefstal en de aanwezigheid van Marokkanen en overige allochtonen echter bestaan. Voor Turken blijkt de samenhang niet meer significant te zijn. Omdat het niet aannemelijk is dat auto's van

Onderzoeksopzet

Data en onderzoek

We hebben gebruik gemaakt van drie databronnen: de Misdaadmeter 2002 van het Algemeen Dagblad, het Statistisch Bestand Gemeenten 2002 van het CBS en het Onderzoek Verplaatsingsgedrag 2001 van het CBS¹. De Misdaadmeter geeft per gemeente van 28 delicten het aantal keer dat ze door de politie zijn gerapporteerd in 2002. In totaal betreft ons onderzoek 487 gemeenten in Nederland.

Tabel 2 geeft een overzicht van de soorten criminaliteit die we onderscheiden en het aantal gevallen per honderdduizend inwoners in 2002. We hebben twee groepen onderscheiden: geweldsmisdrijven en criminaliteit vanwege geldelijk gewin. Bij geweldsmisdrijven valt op dat burenruzies (inclusief relatieproblemen), vernieling van auto's en mishandeling relatief vaak voorkomen en bij het geldelijk gewin komen vooral auto-inbraak en -diefstal en woninginbraak veel voor. Deze cijfers geven aan dat criminaliteit een serieus probleem is: in 2002 zijn per honderdduizend inwoners 1249 geweldsmisdrijven door de politie geregistreerd en is 2511 keer melding gemaakt van criminaliteit die gerelateerd is aan geldelijk gewin.

We regresseren het aantal delicten per inwoner op vijftien onafhankelijke variabelen. Om deze schattingen vergelijkbaar te maken voor de verschillende vormen van criminaliteit zijn de criminaliteitscijfers genormeerd, zodat het gemiddelde voor Nederland gelijk is aan 1. De onafhankelijke variabelen zijn onder te verdelen in drie groepen. Ten eerste kijken we naar het percentage allochtonen. Hiervoor nemen we de percentages Marokkanen, Surinamers en Antillianen, Turken en overige niet-westerse allochtonen per gemeente. Omdat vaak een verband wordt gelegd tussen criminaliteit en de komst van asielzoekers, kijken we tevens naar het aantal buitenlandse immigranten in een gemeente in 2001.

De tweede groep variabelen betreft gemeentekenners: percentage eenpersoonshuishoudens, percentage personen uit een eenoudergezin, aantal personen per vierkante kilometer, percentage inwoners met lage en hoge inkomens en werkloosheid per inwoner. Tenslotte voegen we gegevens toe over het gemiddeld aantal mensen dat winkelt, recreëert, werkt of naar school gaat. Gemeten is hoeveel tijd deze vier groepen in totaal doorbrengen in een bepaalde gemeente. Het kan hierbij zowel gaan om bezoekers vanuit een andere gemeente als om bewoners die in de eigen gemeente winkelen, recreëren, werken of naar school gaan.

Voorzichtigheid met resultaten

Vanwege een tweetal redenen moeten de resultaten van deze analyse met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Ten eerste wordt criminaliteit bepaald door vraag en aanbod. Bijvoorbeeld, wanneer de regressieresultaten laten zien dat het percentage werklozen in een gemeente positief is gecorreleerd met het aantal moorden kan dit op twee manieren worden uitgelegd: werklozen plegen meer moorden of werklozen worden vaker vermoord. Vaak ligt een bepaalde interpretatie echter voor de hand: wanneer meer winkelend publiek samengaat met meer gevallen van zakkenrollen is het duidelijk dat de meeste mensen die winkelen het slachtoffer en niet de dader zullen zijn².

Het tweede probleem zou kunnen zijn dat in een gemeente met veel criminaliteit bepaalde groepen wegtrekken, bijvoorbeeld omdat ze gevoeliger zijn voor criminaliteit of de middelen hebben om te kunnen verhuizen. Hierdoor kunnen specifieke groepen achterblijven waardoor de regressieresultaten ten onrechte causaliteit suggereren. Amerikaanse studies hebben echter laten zien dat verhuisgedrag geen sterke invloed heeft op de relatie tussen de omstandigheden in een stad en de waargenomen criminaliteit³.

Tenslotte zal een factor die tussen gemeenten sterker varieert sneller tot significante resultaten leiden. Om die reden zou bijvoorbeeld eerder een effect gevonden worden tussen criminaliteit en het percentage Turken en Marokkanen dan tussen criminaliteit en het percentage Surinamers en Antillianen, omdat de hoogte van deze laatste variabele tussen gemeente minder sterk varieert. Vanwege de consistentie van de vergelijking hebben we de kritieke waarde voor de effecten bij Turken en Marokkanen zodanig verhoogd dat bij een effect van gelijke omvang de kans op een significant effect even groot is⁴.

1. Zie hiervoor respectievelijk www.ad.nl/misdaadmeter en statline.cbs.nl.

2. Zie R.B. Freeman, *The economics of crime*, in: O. Ashenfelter en D. Card (red.), *Handbook of labor economics*, Elsevier Science, Amsterdam, 1999, blz. 3529-3571 voor een overzichtsstudie van de vraag en het aanbod van criminaliteit.

3. E.D. Gould, B.A. Weinberg en D.B. Mustard, *Crime rates and local labor market opportunities in the United States, 1979-1997*, *Review of Economics and Statistics*, 2002, blz. 45-61.

4. Het is niet mogelijk om eenzelfde aanpassing te maken voor overige allochtonen. De variatie in de aanwezigheid van overige allochtonen is zo klein dat in dat geval voor alle andere groepen allochtonen enorm hoge drempelwaardes genomen zouden moeten worden. Bij een statistisch gezien gelijkwaardige situatie zouden dus meer effecten bij de overige allochtonen significant zijn geweest.

Marokkanen en overige allochtonen vaker worden gestolen dan auto's van de autochtone bevolking, ligt het voor de hand te concluderen dat beide groepen inderdaad vaker autodiefstal plegen.

Andere criminaliteit

Tabel 2 biedt een overzicht van meerdere soorten criminaliteit. Aangegeven is welke factoren een significant positief of negatief ver-

Monitor

	# per 100.000 inw.	Marokkanen	Surin. / Antill.	Turken	overige allochtonen	immigranten	eenpers. huishoudens	eenoudergezin	inwoners/km ²	laag inkomen	hoog inkomen	werklozen	winkellenden	recreërenden	werkenden	scholieren
<i>gewelddsmisdrijven</i>																
moord	0,7	++		++	++		-		--	--			++	+		
verkrachting	8,2	++			++	--	++	++	--	--						
mishandeling	221,8	++			++	--	++	+	--	--		++	++			
overval (gewapende)	7,6	++	--		++	--	++	+	--	--		++			+	-
straatroof	27,8	++	++	++	++	--	++		--	--		--	--	++		
ontucht minderj.	7,2					--	+					--				
incest	3,0			--	++	--						+				
aanranding	12,1	++		--	++				--	-						+
vernieling auto	411,6	++									++		++			++
bedreiging	124,2	++		--	++	--	++		--	--		++	++			
burenruzie	423,0	--	++			++			++	--	++	+			++	
joyriding	2,0		++		--		++					++				
<i>geldelijk gewin</i>																
handel harddrugs	10,2	++		--	++	--	++	+	--	--		++		+		--
woninginbraak	359,7	++					++		++	++					++	
diefstal auto	423,0	++			++	--	++		--	--			++	++	++	
diefstal af/uit bedrijf	73,6	++	++	--		--	++		++	++					++	
diefstal af/uit school	331,5		++				+		++	++			++	--		++
diefstal sportcompl.	39,7				++	++	--		+				+			++
handel softdrugs	11,9	++	--	++									++			
heling	6,2	++		--	++	--	++		-	--	++					
flessentrekkerij	4,4	++		--			++	+	--	--				++	++	
oplichting	47,7	++	++	--			++	++	--	--			--	++	++	--
motordiefstal	11,4	++		--	--		++		--	--			++	++		
brommerdiefstal	62,5	--			-	+	++		++				++		++	
inbraak schuur/garage	37,8					--							++			
auto-inbraak	859,0	++	++		--		++		--	--		--	+		++	+
winkeldiefstal	143,0	++	++		++	--	++		--	--			++		++	
zakkenrollen	88,9	++			++		++	++		--	-		++	++		--

a. De regressies zijn gewogen met het aantal inwoners per gemeente. Dubbele tekens betekenen positief (++) of negatief (--) significant op een 95 procentniveau. Een enkel teken betekent positief (+) of negatief (-) significant op een 90 procentniveau.

Tabel 2.
Samenhang tussen geweldsmisdrijven en misdrijven uit geldelijk gewin en kenmerken per gemeente over etniciteit, sociaal-economisch kenmerken en mobiliteitskenmerken^a

band hebben met verschillende vormen van crimineel gedrag. Een effect is sterk significant als er slecht vijf procent kans is dat een geconstateerde relatie op toeval berust. Gezien het grote aantal effecten dat we hebben gemeten, is het van belang op te merken dat alleen al door het toeval in één op de twintig gevallen een significant effect zal worden gevonden. Het is daarom belangrijker op de grote lijn te letten dan ieder afzonderlijk effect onder de loep te nemen.

Bij geweldsmisdrijven valt op dat bij een zeer groot aantal vormen van criminaliteit een sterk significant positief verband wordt gevonden met het aantal Marokkanen, overige allochtonen, eenpersoonshuishoudens en werklozen in een gemeente. Bij allochtonen en eenpersoonshuishoudens betreft dit met name een aantal zeer ernstige misdrijven, zoals moord, verkrachting, mishandeling, gewapende overvallen en straatroof. Het is

mogelijk dat mensen uit deze groepen of met deze persoonskenmerken vaker het slachtoffer zijn van dit soort geweld, maar in de meeste gevallen is het aannemelijker dat zij vaker betrokken zijn bij het plegen van deze misdrijven. Het aantal personen uit eenoudergezinnen hangt ook samen met de hoeveelheid geweld in een gemeente. De wat lichtere geweldsmisdrijven, zoals bedreiging, burenrudies en joyriding, laten geen sterke samenhang met etniciteit zien. Hier lijkt het vooral de mate van werkloosheid te zijn die er toe doet, hoewel een groter aantal Surinamers en Antillianen in een gemeente gepaard lijkt te gaan met meer burenrudies en joyriding.

Geldelijk gewin

Bij criminaliteit die gerelateerd is aan geldelijk gewin valt de positieve samenhang op tussen criminaliteit en het aantal Marokkanen, eenpersoonshuishoudens en de mobiliteitsvariabelen (winkelen-

den, recreërenden en werkenden per inwoner). Winkelen leidt vooral tot meer auto-, motor- en scooterdiefstal, winkeldiefstal en zakkenrollen. Werkloosheid is opvallend vaak afwezig als determinant van deze vormen van criminaliteit. Dit is in tegenstelling tot de situatie in de Verenigde Staten, waar criminaliteit in het algemeen, maar vooral in samenhang met geldelijk gewin, sterk samenhangt met het werkloosheidspercentage in een wijk of gemeente. Ook lage inkomens hangen niet sterk samen met criminaliteit. Ten slotte valt op dat het aantal inwoners per vierkante kilometer nauwelijks samenhang vertoont met criminaliteit. Dit wijst erop dat de variabelen die we in de analyse hebben gebruikt op adequate wijze de hogere criminaliteitscijfers in de grotere steden kunnen verklaren.

Conclusie

In tegenstelling tot de Verenigde Staten bestaat in Nederland relatief weinig samenhang tussen werkloosheid en lage inkomens enerzijds en criminaliteit anderzijds. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat in Nederland de sociale voorzieningen voor mensen met een slechte sociaal-economische positie voldoende zijn om een vlucht in de criminaliteit te voorkomen.

De sterke samenhang van het criminaliteitsprobleem met het allochtonenvraagstuk betekent enerzijds een uitdaging voor de politiek om criminaliteitsproblemen die ontstaan door culturele diversiteit van de bevolking tegen te gaan, maar laat anderzijds zien dat dankzij de sociale voorzieningen in ons land criminaliteit als gevolg van armoede nauwelijks blijkt te bestaan. Het bevorderen van de integratie van allochtonen – door middel van het bijbrengen van het Nederlandse normbesef en wellicht het verhogen van de straffen voor bepaalde delicten – zou de afweging crimineel gedrag te vertonen naar alle waarschijnlijkheid laten dalen.

Lex Borghans en Bas ter Weel